

ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers
Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizaras, A. Bimba,
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

Rytojaus prošvaistė

Kas gi nenorėtų laiką prilaikyti,
Kad jis metų našta taip skubiai nekrautų?
Senatvės tamsybę nenusivaikyti,
Kad taip greit į tave ji neįsibriautų?

Rodosi, jaunystė vos tik pražydėjo,
O štai jinai baigias, kai žolė suvysta,
Sužalotas kūnas ją jau išlydėjo —
Ji kitus sutinka, dėl kitų pražįsta.

Begenamos laiko dienos taip žygiuoja,
Į ten, iš kur niekad daugiau nebegrįžta.
Kaip sriautas upelio: nuolatos vingiuoja,
Kad kiek apsistoti — nebepasiryžta.

Žmogaus protas gamtą daug kuom nugalėjo,
Privertė jos spėką savo labui veikti,
Kaip kur net jos vagą pakreipt įgalėjo,
Kad vietoje blogo, naudą ima teikti.

Bet slėpinių gelmę dar mažai ištyrė,
Stichijos žygiuotę menkai pažabojo,
Del to, kad tam siekiui mažai triuso skyrė,
Už tai gamtos rykštė nuolatos ji tvojo.

Jokis gamtos smūgis tiek žalos nedarė,
Kai žmogaus pradėtas beprotiškas karas,
Tiek gero, tiek svieto graban nenuvarė
Nei didžiausios audros, potvyniai, nė maras.

Išugdymui karo milijonus švaisto,
Tam, kad žmogus žmogų galėtų žudyti,
Ir dar iki šiolei neišėj' iš to raisto,
Kur nebando kurti, bet moka žudyti.

Tik gerui tai žingsnių labai mažai daro,
Prieš ligas ir skurdą tik trupinius barsto—
Turčiai-parazitai pelnų nepadaro:
Jie reikalus savo nuodugnai apsvarsto.

Engėjų gunyčios didelės ir mažos
Dar tvirtai įkibę į liaudį varguolę,
Dėlei savo pelno jos kraujumi dažos
Ir prakaitą laka visos apipuolę.

Bet gaujas kenkėjų kaip drugys sukrato,
Kad gali nutrūkti tos kruvinos puotos,
Nes takas pramintas ir liaudis įmato,
Kad karų baisybės pasiliks nušluotos.

Kai grėsmė atomų liksis sulaikyta,
Gyvenimo era žmogui bus ilgesnė,
Didžiausia blogybė jau bus išnaikinta:
Tuomet liaudies butis pataps laimingesnė.

Bet už tai darbuotis privalo kiekvienas,
Nes laimė žmonijai lengvai nenukrinta,
Dėl gero reik' griauti pavergimo sienas,
Už kurių godišiai liaudies spėkoms mintas.

M. Kadugys

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

No. 3 Liepa-Rugsėjis-Rugpiūtis (July-August-September), 1955

Metai XXII

V. Mickevičius-Kapsukas

(75 metų nuo gimimo dienos sukakties proga)

Ižymiųjų lietuvių tautos sūnų, kovotojų dėl darbo žmonių laisvės tarpe V. Mickevičius-Kapsukas užima garbingą vietą. V. Kapsuko asmenyje lietuvių tauta gerbia vieną seniausių Lietuvos darbininkų judėjimo dalyvių, vieną iš Lietuvos Komunistų partijos organizatorių ir vadovų, vieną pirmųjų proletarinių rašytojų ir marksistinių literatūros kritikų, įžymų istoriką ir publicistą.

Vincas Mickevičius gimė 1880 m. balandžio 7 d. Būdviečių kaime, Pajevonio valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje (dabar Kybartų rajonas), valstiečio šeimoje. Dar besimokydamas Marijampolės gimnazijoje, V. Mickevičius ėmė įsitraukti į visuomeninę veiklą, nukreiptą prieš carizmą. Dėl to caro valdžios tarnai neleido jam baigti gimnazijos Mintaujoje, kur jis buvo persikėlęs tęsti mokslą. Netekęs teisės įstoti į bet kurią carinės Rusijos mokyklą, V. Mickevičius 1901 metais išvažiuoja į užsienį ir Šveicarijoje, Berno universitete, laisvu klausytoju studijuoja filosofiją.

Arčiau susipažinęs su darbininkų judėjimu, su marksizmo-leninizmo klasikų raštais, V. Mickevičius 1903 m. įsitraukia į socialdemokratinį judėjimą ir nuo to laiko visą savo gyvenimą paskiria kovai dėl darbo žmonių reikalų.

Anksti pradėjęs dirbti publicistinį darbą, V. Mickevičius dažnai pasirašinėja savo straipsnius V. Kapsuko slapyvardžiu, kuris ilgainiui tampa tarsi jo tikrąja pavarde.

V. Kapsukas buvo vienas aktyviausių 1905-1907 metų revoliucijos dalyvių Lietuvoje. 1905 m. vasarą šiaurės Lietuvoje jis organizavo eilę žemės ūkio darbininkų streikų dvaruose, prieš caro valdžią nukreiptą darbininkų ir valstiečių demonstraciją Joniškėje. Kai Rusijos darbininkai ir valstiečiai, bolševikų šaukiami, ėmė ginkluotis ryžtingai kovai dėl caro valdžios nuvertimo, V. Kapsukas ne tik organizavo savo kovos draugus, bet ir pats važinėjo į užsienį ginklų parsivežti, ragino kurti Lietuvoje ginkluotus kovos būrius. 1905 m. gruodžio mėn., Maskvos darbininkų ginkluoto sukilimo laikotarpiu, V. Kapsukas su savo kovos draugais rengia ginkluotą sukilimą Marijampolės rajone. Tik areštas 1905 m. gruodžio 15 d. sutrukdo jam šį žygį įvykdyti.

Išvaduotas 1906 m. kovo 17 d. iš Suvalkų kalėjimo, V. Kapsukas netrukus vėl pasineria revoliuciniame darbe. Gyvendamas nelegaliai Vilniuje kaip revoliucionierius profesionalas V. Kapsukas daug dirba spaudoje, kovodamas prieš carizmą, demaskuodamas li-

beralinę buržuaziją, aktyviai dalyvauja antrosios Dūmos rinkimų kampanijoje.

Patekęs 1907 m. gegužės 19 d. į kalėjimą ir nuteistas 8 metams katorgos, V. Kapsukas tęsia savo publicistinį darbą ir kartu kalnimo laiką Vilniaus, Suvalkų, Varšuvos ir Vladimiro kalėjimuose panaudoja gilesniam susipažinimui su marksizmo-leninizmo teorija. Sėdėdamas kalėjimuose jis parašo savo pirmuosius apsakymus iš politinių kalinių gyvenimo, veda dienoraštį, kuris vėliau, 1929 m., buvo išspausdintas V. Kapsuko knygoje "Caro kalėjimuose."

1913 m. pradžioje V. Kapsukas ištremiamas Sibiran į Jeniseisko apskritį. Jau ištremtyje būdamas V. Kapsukas atnaujina savo publicistinį darbą, rašinėdamas į lietuvių socialdemokratų laikraščius, smerkdamas oportunistų likvidatorių skelbtą tautos vienybę kultūros srityje.

Ryžtinga kova prieš buržuazinę nacionalistinę ideologiją, dar caro kalėjimuose pradėtas susiartinimas su bolševikų partijos veikėjais M. V. Frunze, J. M. Sverdlovu ir kitais vaisingai atsiliepė į V. Kapsuko pasaulėžiūros formavimąsi. Pabėgęs iš Sibiro ir 1914 m. pradžioje išvažiavęs į užsienį, V. Kapsukas Galicijoje užmezga ryšius su V. I. Leninu, kurio įtakoje jis dar labiau priartėja prie bolševikų pozicijų.

Prasidėjus pirmajam pasauliniam karui, V. Kapsukas, bolševikų partijos įtakoje, griežtai smerkia abiejų kariaujančių pusių imperialistus ir nuėjusius jiems tarnauti socialdemokratams šovinistus. "Pradedant nuo 1915 m. pabaigos, — rašė vėliau savo autobiografijoje V. Kapsukas — visą laiką palaukiau ryšius su bolševikų partijos CK ir kitais bolševikais."

Gyvendamas 1915-1917 metais Anglijoje, o paskui Jungtinėse Amerikos Valstybėse, V. Kapsukas redagavo lietuvių socialistų emigrantų laikraščius "Rankpelnis," "Socialdemokratas," "Kova," žurnalą "Naujoji Gdynė," kuriuose spausdino straipsnius, nušviečiančius bolševikų partijos politiką karo klausimu, naujo, III Internacionalo sukūrimo klausimu. "Mūsų obalsis, — rašė V. Kapsukas 1917 m. vasario mėn. "Naujojoje Gdynėje" Nr. 2, — turi būti: prieš imperializ-

mą, už socializmą! Prieš imperialistinius karus, už piliečių karą dėl socializmo!"

Grįžęs po Vasario revoliucijos iš emigracijos į Petrogradą, V. Kapsukas įstoja į bolševikų partiją (vėliau partinis stažas jam buvo nustatytas nuo 1903 m.) ir visa savo energija pasineria revoliuciniame darbe. Partijos pavedimu jis dirba pirmojo lietuvių komunistinio laikraščio "Tiesos" redakcijoje, aktyviai kovoja prieš socialoportunistus, padeda apvalyti lietuvių bolševikų organizacijas nuo menševikinių elementų.

V. Kapsukas dalyvavo 1917 m. bolševikų partijos VI suvažiavime, II-jame Visos Rusijos Tarybų suvažiavime, Spalio revoliucijoje Petrograde. Lietuvos darbo žmonių vardu II-ajame Tarybų suvažiavime, jis parėmė pirmuosius istorinius Tarybų valdžios dekretus.

1917 m. gruodžio 8 d. paskirtas Tarybų vyriausybės komisaru Lietuvos reikalams, V. Kapsukas daug dėmesio paskyrė evakuotųjų Lietuvos gyventojų reikalų tvarkymui, rusų ir lietuvių tautų draugystės ugdymui, kovai prieš buržuazines nacionalistines organizacijas, kursčiusias tautinę nesantaiką ir varičiusias kontrrevoliucinį darbą.

1918 metais V. Kapsukas aktyviai dalyvauja Lietuvos Komunistų partijos sukūrimo, ryžtingai kovodamas dėl jos eilių grynumo, dėl griežto atsiribojimo nuo oportunistinių elementų.

Kai Spalio revoliucijos įtakoje Lietuvos darbo žmonės, vadovaujami Komunistų partijos, 1918 m. pabaigoje pakilo į kovą dėl Tarybų valdžios, V. Kapsukas nelegaliai atvyko į vokiečių okupuotą Vilnių ir čia ėmė tiesiogiai vadovauti partiniam darbui. 1918 m. gruodžio 8 d. Vilniuje buvo sudaryta Laiikinoji revoliucinė Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybė, kurios priešakyje partija pastatė seną kovotoją dėl darbo žmonių reikalų—V. Kapsuką.

Sunkiomis užsienio interventų ir vidaus kontrrevoliucijos sukulto pilietinio karo sąlygomis Lietuvos darbo žmonės stiprino revoliucijos metu iškovotus laimėjimus, ėmėsi pirmųjų socialistinės statybos darbų. Susikūrus Lietuvoje Tarybų valdžiai, žymiai išaugo darbo žmonių organizuotumas: ėmė

veikti masinės atskirų pramonės šakų ir žemės ūkio darbininkų profsąjungos; dvarų darbininkų komitetai paėmė savo žinion dvarus. Amžius vilkė išnaudotojų jungą, darbo žmonės pirmą kartą pasijuto esą krašto šeimininkais.

Tarybų Lietuvos vyriausybė, priešakyje su V. Kapsuku, 1918-1919 metais daug padarė, kad sustiprintų vietinius Tarybų valdžios organus, kad aprūpintų miestų gyventojus bei Raudonosios Armijos dalis maisto produktais ir pakeltų jų kovingumą, kad padėtų išvystyti tarybinę lietuvių kultūrą. Greta įvairių kitų kultūrinių įstaigų sudarymo V. Kapsukas, kaip Lietuvos ir Baltarusijos TSR Liaudies Komisarų Tarybos pirmininkas, 1919 m. kovo 13 d. pasirašė dekretą apie Vilniaus universiteto atkūrimą.

Platų ir įvairiapusį Tarybų Lietuvos gyventojų kūrybinį darbą 1919 m. nutraukė užsienio interventai. Amerikos, Anglijos ir Prancūzijos organizuojami ir ginkluojami, jie drauge su vietinių buržuazinių nacionalistų kariniais daliniais užpuolė jauną, dar nesustiprėjusią Tarybinę respubliką ir kraujuose paskandino darbo žmonių laimėjimus. Tarybų valdžia Lietuvoje laikinai buvo nuversta, su užsienio interventų pagalba įsitvirtino buržuazijos diktatūra, Komunistų partija nuėjo į gilų pogrindį.

Partijos pavedimu V. Kapsukas dirba Centro Komiteto sudarytame Nelegalaus darbo biure, atiduodamas visas savo jėgas partinių organizacijų okupuotuose krašto rajonuose atkūrimui, publicistiniam darbui komunistinėje spaudoje. 1920-1921 metais jis dirba vadovaujamąjį partinį darbą pogrindyje Vilniuje, redaguoja čia legalų Vilniaus profsąjungų laikraštį "Pochodnia."

Nuo 1921 m. pabaigos V. Kapsukas iki pat savo mirties gyveno Maskvoje, dirbdamas vadovaujamąjį partinį darbą kaip Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto narys, kaip žurnalo "Komunaras" redaktorius, o nuo 1923 metų—kaip atsakingas Komunistų Internacionalo Vykdomojo Komiteto darbuotojas ir jo narys.

V. Kapsukas paliko didžiulį literatūrinį palikimą, kuris dar ilgai bus daugelio mokslo darbuotojų tyrinėjimo objektu.

V. Kapsukas daug dirbo tyrinėdamas Lietuvos revoliucinio judėjimo istoriją, marksistiškai nušviesdamas įvairių Lietuvos rašytojų ir atskirų literatūrinių grupių kūrybą. Jis buvo nenuilstamas kovotojas prieš buržuazinę nacionalistinę ideologiją, prieš fašizmą ir tarptautinį imperializmą, prieš trockininkus ir dešiniuosius partijos priešus.

1935 m. vasario 17 d. V. Kapsukas mirė, nesulaukęs Tarybų valdžios Lietuvoje atkūrimo.

"Tiesa"

Ažuolas

Prie Nemuno kerojo žaliaapis ažuolas,
Viršūnė skaldė vėtras, iš vakarų genamas,
Liemuo surambėjo, kaip plienas kietas,
amžinas,
Šakų ošimas plakės su bangų pliuškenimu.

Užėjo negiedros, ir Nemunėlis mylimas,
Bangas į krantą blokšdamas, tamsia naktim
pajuodo.

Viršūnę ažuolui ugnim nusvilino,
Jo pašaknius žiemos pakirto gruodas.

Ir Lietuva, kaip ažuolas stiprus prie Nemuno,
Plačiai kerodamas, gilyn šaknis šuleido.
Pakilus iš vargų naujam gyvenimui,
Į aušrą kėlė šviesų veidą.

Bet vėl sugriaudė vakarai, niūrus sušiaušė
debesis,
Ugnies lietum jos pievas ir dirvas išdegino.
Paliko Nemuną, Neries krantuos namus
išdegusius,
Senatvę be globos, be motinų naujagimius.

Tekėjo saulė iš rytų ir paskelbė pavasarį,
Greito ažuolo viršūnė ūgiais sukerojo.
Pakilo Lietuva ir Nemuno srovėms nuplovė
ašaras...

Klestėk, šalie gražiųjų miestų ir šaunių
artojų!

1949

Albinas Žukauskas

Mūsų atominė gdynė

V. T.

— Gimė nauja, atominė gdynė! — sušuko Amerikos vadovai, kada 1945 m. liepos 16 d. buvo išbandyta pirmoji atomų bomba Alamo-gordo dykumoj, New Mexico valstijoje. Bombos sprogimas davė dešimtis milijonų laipsnių karščio ir tiek ardančio smarkumo, kaip 20 tūkstančių tonų TNT, smarkiausio iki tol karinio sproginio.

Bombos trenksmas išrausė milžinišką duobę, tartum vulkano prarają; sudrebino žemę per 25 tūkstančius ketvirtainių mylių, o karštis pavertė garais visus aplinkinius plieno įrengimus ir suvirino žemę į kietą, stikliškai blizgančią uolą.

Karininkai džiaugėsi:— Taigi jau turime lemiamąjį, nenugalimąjį ginklą.

Mokslininkai dvejojai suprato naująją energiją, gautiną iš atomų suskaldymo. Jei gu karui bus naudojama ši jėga, tai neš žmonijai prakeikimą ir pražūtį. O jei atominė jėga taptų pažabota ir įkinkyta dirbti civiliniams žmonių reikalams, tai galėtų suteikti palaimą visiems žemės rutulio gyventojams. Nedidelis kiekis atominiai veikiančios medžiagos (uranijumo, plutonijumo) gamintų didmiesčiui elektrą per neribotą metų skaičių; vienas tos medžiagos gabalas per eilę metų suktų fabriko ratus; mažas gabaliukas apšildytų gyvenamąjį namą ir teiktų jam elektrą per dešimtis metų. Atominė jėga galėtų sausinti balotus plotus, drėkinti dykumas, nakeičiant bergždžiasias vietas į derlingus laukus, daržus bei sodus.

Atominės krosnys Jungtinėse Valstijose ir Tarybų Sąjungoje jau keletas metų kai gamina radioaktyvius vaistus vėžiui bei kitoms ligoms gydyti. Amerikos valdžia pastaruoju laiku davė leidimus kai kurioms kompanijoms išvystyti atominę jėgą civiliniams reikalams. Pastačius atominės jėgos varomąjį submariną, prezidentas Eisenhoweris siūlė statyti atominį "taikos laivą."

Tarybų Sąjungoje jau veikia atominė 5,000

kilovatų elektros gamykla ir baigiama statyti kita, didelė atominė elektros jėgainė — 50,000 iki 100,000 kilovatų pajėgumo.

HIROŠIMA IR NAGASAKI

Bet atomų energija visųpirma buvo karui panaudota. Jungtinių Valstybių lėktuvas 1945 m. rugpiūčio 6 d. paleido atom-bombą į Japonijos miestą Hirošima. Bombos eksplozija tuoj pat sunaikino du trečdalius miesto ir užmušė bei sudegino 78,150 civilinių žmonių—vyrų, moterų ir vaikų; sužeidė 37,425, o dar 13,083 kiti Hirošimos gyventojai "dingo be žinios."

Japonijos valdovai krūptelėjo, bet dar atsisakė pasiduoti, kaip kad Amerika reikalavo. Tad 1945 m. rugpiūčio 9 d. amerikiečiai metė iš oro antrą atomų bombą, į kitą Japonijos miestą—Nagasaki. Čia bomba sunaikino 73,884 civilinius žmones, neskaitant tūkstančių sužeistų bei visam amžiui sužalotų.

Kritikai sakė, jog Amerika be reikalo naudojo tokį griežtą ginklą. Juk amerikiečiai jau buvo sumušę japonus ir jūrose. Amerikos lėktuvai senosiomis bombomis buvo susprogdinę svarbiausius karinius Japonijos fabrikus. Japonam pritrūko naftos bei gazolino. Tuo tarpu Sovietų Sąjunga, pagal Krymo-Jaltos sutartį, paskelbė Japonijai karą rugpiūčio 8 d., o ant rytojaus jau šlavė japonų armiją Mandžiūrijoje. Todėl Japonija būtų buvęs greit priversta pasiduoti ir be atominų bombų.

Japonija formaliai pasidavė 1945 m. rugpiūčio 14 d.

Prezidentas Trumanas tad, ramindamas kritikus, pareiškė, jog atom-bombos "apsaugojo tūkstančius amerikiečių gyvybių ir su-trumpino karą."

ATOMŲ JĖGOS KONTROLĖ

Tarybų Sąjunga ir Amerika, po Hirošimos-Nagasakio tragedijos, davė Jungtinėms tautoms skirtingus pasiūlymus suvaldyti atomų

energiją, kad ji nebūtų karui naudojama. Bet nesusitarta.

Tarybų atstovai reikalavo tuojaus sunaikinti esamas atomų bombas, uždrausti bet kokius atominius ginklus gaminti karui ir tuo tikslu įvesti tarptautinę kontrolę; paskirti atominę Jungtinių Tautų komisiją, kuri veiktų J. Tautų Saugumo Tarybos žinyboje. Komisija gi turėtų tam tikrais laikotarpiais inspektuoti atomines gamyklas Amerikoje, Tarybų Sąjungoje bei kituose kraštuose; žiūrėti, kad atominė gamyba dirbtų tik tai paprastais reikalams, o ne karui.

Amerika su savo draugais Jungtinėse Tautose atmetė tarybinį kontrolės pasiūlymą; sakė, jog Tarybų Sąjunga, turėdama veto teisę Saugumo Taryboje, galėtų sulaikyti tarptautinę komisiją nuo tinkamos atominių įmonių inspekcijos savo šalyje. Amerika todėl pasiūlė savo Barucho planą, kuris sakė:

Atominė Jungtinių Tautų komisija turi savistoviai veikti, nepriklausomai nuo Saugumo Tarybos. Komisija nuolat bus ir veiks kaip inspekcija gaminančiose atomų jėgų šalyse; žiūrės, kad nebūtų gaminama jokia kariniai atominė medžiaga, išskiriant laikinai tik Jungtines Valstybes. Komisija kontroliuos ir atominių medžiagų (uranium, thorium) kasyklas Tarybų Sąjungoj bei kituose kraštuose; jinais taip pat turės teisę skirstyti iškasamas vienoje šalyje atomines medžiagas kitiems kraštams.

Tuo tarpu Amerika vis dar gaminsis atomines bombas, kol kitos šalys bus taip sukontroliuotos, kad jos negalėtų pasidaryti jokio atominio ginklo.

Tarybų Sąjunga atmetė šį amerikinį planą; sakė, tokiu planu Amerika stengiasi išlaikyti atominę savo monopoliją visam pasauliui; sulaikyti atomų jėgos išvystymą civiliniams reikalams Tarybų Sąjungoje ir su komisijos pagalba sužinoti tarybinius apsigynimus net paprastais, senaisiais ginklais.

Taip neišspręstas atominės kontrolės klausimas ir tebetūnojo Jungtinėse Tautose. Tuo tarpu Tarybų Sąjunga pasigamino ir išbandė atomų bombą 1949 metais, tai yra, keletais metais pralenkė amerikonių spėjimus.

VANDENILIO BOMBA

Valdinė Amerikos atomų jėgos komisija 1954 m. birželyje paskelbė platesnių žinių apie vandenilio-hidrogeno bombą, kurią Jungtinės Valstybės išsprogdino 1954 m. kovo 1 d., Bikini salos srityje. Ši bomba parodė tokią galybę, kaip 10 milijonų tonų karinio TNT sprogimo. Ji buvo 600 iki 700 sykių smarkesnė, negu ana atom-bomba, kuri sunaikino Hirošimą 1945 metais.

Tokia vandenilio bomba viską sudegintų bei sutriuškintų ir visus išžudytų per 8 mylias į visas puses nuo vietos, kur ji būtų išsprogdinta; žymiai nutrietų 50 ketvirtainių mylių plotą. Jei tokia bomba būtų paleista į New Yorką, tai pražudytų apie 8 milijonus žmonių. Požeminių geležinkelių (subvių) tuneliai bei kitos slėptuvės, skiriamos apsaugai nuo paprastų atominių bombų, tai būtų tiktai spąstai, kuriuose vandenilinė bomba nužudytų milijonus žmonių. Už 16 mylių nuo sprogimo punkto būtų sunaikinta labai daug namų ir žmonių.

O kur dar radioaktyvios dulkės bei šiukšlės, kurias paskleistų ta pragarinė bomba? Jos apkrėstų pavojingais atominiais nuodais tokį plotą, kaip visa New Jersey valstija — 70,000 ketvirtainių mylių.

Jeigu, pavyzdžiui, ji būtų numesta į Washingtoną, tai sukeltų tokią daugybę nuodintų dulkių, kad, vėjų nešamos, jos pavojingai bei mirtinai apnuodytų šimtus tūkstančių žmonių ne tik Washingtono apylinkėje, bet ir Baltimorėje, Philadelphijoje ir New Yorke. Juk amerikinė vandenilio bomba, sprogdama Bikini salos srityje, apnuodijo savo dulkėmis japonus žvejus ir žuvis net už 150 mylių ir toliau.

Bet jau gaminama dar šimtą kartų smarkesnė vandenilio bomba. Tokia bomba ne tik supleškintų didmiestį, bet paskleistų pavojingus radioaktyvius nuodus per 100 tūkstančių ketvirtainių mylių, kaip skaičiuoja Washingtono karininkai.

Jungtinėse Valstybėse skleidžiama nuomonė, kad ši šalis turi "penkeriopai daugiau" atominių-vandenilinių bombų, negu Tarybų Sąjunga.

Tarybų užsienio reikalų ministras Moloto-

vas, šaukdamas į atominę santaiką, dėl to pareiškė vasario 8d. šiomet:

“Tarybiniai žmonės pasiekė tokį pasisekimą vandenilinio ginklo gamyboje, kad jau Jungtinės Valstybės liekasi užpakalyje, o ne Tarybų Sąjunga.

“Mes gi siūlome Jungtinėms Valstybėms lenktyniuoti su mumis ne atominių ginklų gamyboje, bet atomų energijos naudojime taikiems reikalams.”

KUR IŠSIGELBĖJIMAS?

Atominiai Amerikos valdininkai įspėjo, kad vienintelė apsauga nuo vandenilio bombos—tai bėgimas iš miesto, į kurį prieš lėktuvus neš bombą, apie kurią radarai galėtų įspėti už valandos iki kelių valandų iš anksto. Kaip gi, tačiau, būtų galima tokiu trumpu laiku išgabenti bei pabėgdinti milijonus gyventojų iš didmiesčio? Kaip tokią daugybę bėglių aprūpinti? Valdžia dar nesurado šiems klausimams atsakymo. O jeigu kurie miestiečiai ir paspruktų nuo tiesiogio bombos sprogimo, tai jie neištruktų nuo jos nuodų, nors toliau nuo miesto nuodai būtų praretėję.

Paties miesto likučius bomba užnuodytų kelioms dešimtims metų, taip kad bėgliai jau niekuomet negalėtų grįžti.

Štai kodėl vandenilinio karo pavojus taip ardo ramybę daugybei amerikiečių ir visų kitų šalių žmonių. Jiems gi visiems nuslinktų slogutis nuo krūtinės, jeigu didžiosios valstybės susitartų uždrausti atomines-pragarines bombas, o atomų jėgą vartoti tik civiliniams reikalams.

Taip nutarė ir didieji tarptautiniai taikos šalininkų kongresai, kur viename (1949 metais) dalyvavo delegatai iš 72 kraštų, atstovaudami virš 500 milijonų suaugusių žmonių, o antrame (1950 m., Varšavoje)—1,756 delegatai iš 81-os šalies, atstovaudami daugiau kaip pusę visos žmonijos.

Pirmasis tostas

Kampe—eglutė margaspalvė,
Skaidri šviesa ant stalo krenta. . .

Vaikai

Močiutę žilagalvę

Apstoję sveikina su šventėm.

Svečiai linksmi,

Ir šeimininke

Paragina pakelti tostą . . .

Ji kaip kasmēt—

Sveikatos linki,

Švelnus jos balsas

Širdį glosto:

—Smagu

Tokius metus lydėti—

Per juos išaugo meistrų vyras.

Na, o vaikai—

Vaikai į tėtį—

Jų kelias saulėtas ir tyras.

Tik vieno trokštu . . .

Ji pakyla,

Kai šitą rūstų žodį taria,—

Kad priešams niekad nepavyktų

Sukurstyt pragaištingą karą.

Aš sūnus auginau,

Ir priešai

Ne vakar ir ne šiandien žino:

Kuo stipresni augo mano sūnūs,

Tuo galingesnė bus Tėvynė.

Tegu visos planetos žmonės

Troškimą mano kuklų girdi.

O jei reikės—

Nesudrebėsime,

Liepsna paversim savo širdį.

Visi tylėdami sustoja,

Skaidri šviesa ant stalo krenta . . .

Stiprių dūžių skambiai kartoja

Moters širdies žodžius kurantai.

V. Šulcaitė

Ar verta vėžiuotą gyvenimą ilginti?

Tai vienas iš seniausių klausimų. Daugeliui žmonių tenka su šiuo nepaprastu klausimu susidurti praktiškame gyvenime.

Tai diskutuojamas klausimas. Yra įvairiausių nuomonių. Nėra vienos nuomonės nė tarp gydytojų, kuriems šis klausimas dažnai iškyla jų profesiniame užsiėmime.

Jau senas žymus gydytojas ir laikraščių kolumnistas Dr. Walter C. Alvarez, dirbąs patarėju Mayo klinikoje, labai įdomiai patiekia savo nuomonę New Yorko dienraštyje "Tribune".

Dr. Alvarez, tarp kitko, rašo:

"Daugelis susirūpinusių žmonių klausia, argi negalima kuomi nors prailginti gyvenimą žmogaus, kurs serga vėžiu, jau išsiplatinusiu po visą kūną?

Atsakymas toks, kad daugelyje nuotykių pagelbsti tam tikros formos galinga radiacija, kituose atsitikimuose pagelbsti tūli naujieji vaistai. Ant nelaimės, vaistai labai retai tepagydo. Jie gali žmogaus gyvenimą prailginti, ir tūlą laiką padeda jam jaustis geriau. Kartais pagalba tūlų naujųjų, plačiai išreklamotų vaistų tartum laikinai pagelbsti, bet mes, gydytojai, tikime, kad vaistas teveikia kaip dvasinis stiprintojas: jis pagelbsti, nes ligoniui suteikia viltį. Kaip kad ir reikia tikėtis, vaistas jokios įtakos nepadaro į vėžiu sergančius gyvulius, kurie negali dvasiniai įsivaizduoti, jog jiems pagelbės.

ĮVAIRIOS OPERACIJOS

Paskutiniaisiais keleriais metais buvo tendencija išimdinėti kiaušides (ovarus) moterims su vėžiuotomis krūtimis, o vyrams, su vėžiuotomis prostatinėmis liaukomis, kiaušus. Daugelyje nuotykių tas yra gerokai pagelbėję: ligoniams sumažino skausmus ir prailgino gyvenimą. Kituose atsitikimuose gyvenimo prailginimas buvo toks mažas, jog apie tai nė kalbėti neapsimoka.

Pagaliau, kai toks gydymas teduoda labai menkučius rezultatus, kilo nauja idėja išimti suprarenalines liaukas, kurios guli viršuje inkstų. Kai kada šitoks gydymas pagelbsti prailginti ligonio gyvenimą. Kai nei vienas,

nei kitas šių būdų nieko nepadedą, tūli chirurgai nori išimti pituitarines liaukas, kurios guli po smegenimis.

Neseniai Dr. Olof H. Peterson ir jo kolegų raportavo, kad iš 43 moterų su jau plačiai išsivysčiusiu vėžiu krūtyse, kurioms buvo išimta pituitarinė liauka, dvidešimt gerokai sustiprėjo. Bet tai yra labai rimta operacija, nes prisieina smegenynę atidaryti ir priešakinę smegenų dalį pakelti, idant priėjus prie tos mažytės liaukos. Septyni procentai taip operuotų ligonių mirė ligoninėje.

PRAILGINIMAS KANČIŲ

Galimas daiktas, kad ims nemažai laiko, kol chirurgai ir ligoniai išspręs klausimą: Ar apsimoka iš viso dėti tiek daug didelių pastangų prailginimui gyvenimo žmonių, sergančių vėžiu? Aną dieną aš kalbėjausi su broliu moteriškės, kuri pergyveno visą eilę tokių operacijų ir dabar labai apgailėstauja tatai dariusi. Ji ir jos brolis sako, kad, tiesa, gal jinai ir gyveno šiek tiek ilgėliau dėkatų operacijų, tiesa taipgi, kad per keletą mėnesių ji buvo netekusi skausmų ir net jau buvo išlipusi iš lovos, bet tuojau visi skausmai ir silpnėjimas atsinaujino. Šiandien jinai labai abejoja, ar tie keli laimėti mėnesiai buvo verti visų tų pastangų, kančių ir išlaidų. Ta mažytė laimėta gyvenimo dalelė nesuteikė jai nei tikro džiaugsmo, nei naudingumo, nei laisvės nuo rūpesčio.

Aš esu matęs keletą kitų ligonių, kaip ši moteriškė, dėjusių didžiausias pastangas ilgiau pagyventi, ne todėl, kad jie patys būtų to norėję, bet kad juos prie to skatino jųjų mylimieji. Aš turiu mintyje vieną mano draugą, kuris prieš keletą metų turėjo vėžį viršutinėje pilvo dalyje. Jeigu jis būtų buvęs paliktas ramybėje, jis veikiausia būtų badu numiręs bėgiu keleto savaičių. Aš esu tikras, kad jeigu jis būtų numatęs dvejetą metų tų nuolatinių kančių, kurios jojo laukė, jis būtų be jokio dvejojimo pasirinkęs greitesnę ir daug lengvesnę mirtį. Aš esu tikras, kad jei taip būtų atsitikę su manimi, aš būčiau pasirinkęs antrąją išeitį, ir taip pat būčiau

parinkęs tokią išeitį tam, kurį aš myliu.

Bet gabusis chirurgas išėmė mano draugui didžiąją pilvo dalį, o likusiąją dalį pakėlė prie krūtinės ir pririšo prie "esophagus" (stemplės). Po šios operacijos ligonis per keletą mėnesių galėjo valgyti pusėtinai gerai, bet jis nebuvo nei linksmas nei ramus, ir pasiliko bejėgiu dirbti. Po kiek laiko vėžys sugrįžo ir uždarė stemplę, tuo būdu jis nebegalėjo maistą nuryti. Sekamais metais su viršum žmogelis buvo palaikomas gyvu tiktai pastangomis malonaus ir gabaus specialisto, kuris laikas nuo laiko stemplę šiek tiek praplatindavo, kad žmogus galėtų didžiausiomis pastangomis truputį maisto nuryti.

Bet, žinoma, visos pastangos galėjo ligoniui suteikti tiktai pekliškų kančių keletą mėnesių. Dieną ir naktį kas keletą valandų reikėdavo duoti jam morphino. Tas jau vienas buvo pakankamai bloga, bet mano draugas nuliūdusiai sakydavo, kad apart to, jį dar kankindavo ta mintis, jog ligoninėse kaštai baigė išsemti jo santaupų paskutinį dolerį. To pasėkoje, girdi, jo du puikūs sūnūs susiduria su problema baigti kolegijos mokslą be jokio dolerio, o jo mylimoji žmona, kuri taip pat nebuvo geriausios sveikatos, turės būti išmesta į pasaulį be apsaugos senatvėje.

TEGU LIGONIS APSISVARSTO

Visu tuo aš nenoriu žmones išgąsdinti bei pasmerkti chirurgus, besistengiančius gelbėti gyvybę. Aš tiktai viešai išdėstau tas savo mintis, kuriomis taip pat pradeda persiimti šimtai mano kolegų gydytojų. Išmintingi seni gydytojai dažnai klausia manęs, ar tiktai mes meškiškai nepatarnaujame ligoniui ir jo šeimai, prailgindami jo gyvenimą. Kokia nauda suteikti jam ekstra dvasinių ir fizinių kentėjimų metus? Kai kurie daktarai sako: 'Aš niekuomet nesitikčiau, kad taip būtų daroma su manimi, su mano tėvu, arba su mano motina bei žmona.'

Man atrodo, kad, dažnai, ligoniui turėtų būti pavesta didžioji atsakomybės dalis,

sprendžiant tokį klausimą. Tokioje padėtyje aš esu girdėjęs daug ligonių sakant: 'Aš nenoriu kovoti už prailginimą mano gyvenimo; man jau užteko; palikite mane ramybėje.' Bet kiti žmonės taip bijosi mirties, jog su mielu noru sutiks kovoti ir pasiduoti bile kokiai operacijai."

Patarlės ir priežodžiai

AFRIKA

1. Patikėk hienai fakelą, ji visas džiungles padegs.
2. Tiesa kaip saulė, delnu jos neuždengsi.
3. Prekiavo mano tėvas smėliu, pūstelėjo vėjas—ir baigta prekyba.
4. Melas nors prieš aušrą išlekia, vis tiek teisybė dar prieš tamsą paveja.
5. Jei nori išmokyti varlę plaukti—nemesk jos į verdantį vandenį.

BRAZILIJA

Kai vargšas perka vištą, tai arba vargšas serga, arba višta nesveika.

ARABŲ ŠALYS

1. Senas arklys daug kelių žino.
2. Klausk, kuo aš geras, o nežiūrėk, kad aš juodaodis.
3. Asilas, pabuvojęs Mekoje, vis tiek maldininku netaps.
4. Tik savo nagu ir pasikasysi kiek tinkamas.
5. Ne kiekvienas, išsitemęs suodžiais, yra kalvis.
6. Atėjęs pas aklą, pats užmerk akis.
7. Pilvas kojas vedžioja.
8. Kiekvienas gaidys gieda ant nuosavos mėšlo krūvos.
9. Laistant rožes ir jų dygliai palaistomi.

MEKSIKA

Meksikai viena bėda — iki dievo aukštai, iki JAV arti.

M. I. GLINKOS MUZIKINĖ KŪRYBA

A. KALINAUSKAS

“... Meno srityje, širdies kūryboje rusų tauta surado nepaprastą jėgą, siaubingiausiomis sąlygomis sukūrusi puikią literatūrą, nuostabią tapybą ir originalią muziką, kuria gėrisi visas pasaulis. Gigantas Puškinas, didžiausias mūsų pasididžiavimas ir pilna Rusijos dvasinių jėgų išraiška, o šalia jo — burtininkas Glinka...”

Šie M. Gorkio žodžiai puikiai apibūdina tą ypatingai svarbią ir garbingą vietą, kurią M. I. Glinka užima rusų nacionalinės kultūros istorijoje. Kaip Puškinas rusų literatūroje, taip Glinka rusų muzikoje yra nacionalinės klasikinės krypties pradininkas, tai sudaro jo istorinį nuopelną.

Michailas Ivanovičius Glinka gimė 1804 m. birželio 1 d. Novospaske (Smolensko gubernijoje). Pirmieji Glinkos muzikiniai išpūdziai, giliai įsmigę į būsimą kompozitoriaus širdį, buvo rusų liaudies dainos, kurias dainuodavo valstiečiai baudžiauninkai.

Didelį neišdildomą išpūdį kompozitoriui paliko 1812 m. karo įvykiai — Napoleono kariuonos sutriuškinimas, didvyriški Smolensko partizanų žygiai prieš įsiveržėlius. Šie įvykiai turėjo didelę reikšmę kompozitoriui vėliau sukuriant patriotinę operą “Ivanas Susaninas”.

Didelės įtakos jaunojo kompozitoriaus visuomeninėms-meninėms pažiūroms susiformuoti turėjo jo ryšiai su Griboiedovu, Delviugu, o ypač artima draugystė su Puškinu. Jo kūriniių tekstais M. I. Glinka sukūrė visą eilę savo puikių romansų bei operą “Ruslanas ir Liudmila”. 1830 metais Glinka lankosi Italijoje, Austrijoje, Vokietijoje ir ten susipažįsta su įžymiais Vakarų Europos muzikais. Kartu Glinka šių kelionių metu įsitikina, jog tuometinių itališkų operų, užvaldžiusių visas teatrų scenas, “jausmingumas” ir “dirbtinas saldumas” yra svetimas realistinei muzikai; M. I. Glinka ilgisi Rusijos ir tvirtai pasiryžta kurti savajai rusų liaudžiai jai suprantamą muziką.

Grižęs Rusijon, paragintas Puškino ir Žukovskio, Glinka imasi plunksnos — jis kuria

operą apie patriotinį rusų valstiečio Ivanovo Susanino žygį. Valdantieji sluoksniai stengėsi kiek galėdami pritaikyti patriotinius kompozitoriaus sumanymus reakcinei monarchistinei propagandai. Į libreto buvo įnešta “ištikimybės carui” motyvų. Tačiau pagrindiniu operos veikėju Glinka padarė rusų liaudį ir jos atstovus. Pati operos muzika, persunkta liaudine dvasia, artima puikioms rusų valstiečių liaudies dainoms, su didele menine jėga pavaizdavo paprasto, iš liaudies kilusio žmogaus didvyriškumą, jo patriotiškumą. Operos “Ivanas Susaninas” premjera (1836 metai) buvo didelis ir reikšmingas įvykis rusų muzikos gyvenime. Šiuo savo kūriniiu Glinka nužymėjo gaires tolesniam rusų muzikos vystymuisi. Su šia premjera gimė rusų muzikinė klasika. Nors Peterburgo aukštoji visuomenė niekino Glinką už jo gilų patriotizmą, už rusų tautos kilniausių broožų iškėlimą muzikoje, bet pažangieji rusų menininkai karštai sveikino ir palaikė M. Glinkos kūrybos patriotizmą, liaudiškumą, jos realizmą. Jų paskatintas, M. Glinka sukūrė savo antrąją operą “Ruslaną ir Liudmilą” pagal Puškino poemos siužetą. Kompozitorius meistriškai, realistinėmis priemonėmis šioje operoje pavaizdavo ir išreiškė pagrindinę Puškino poemos mintį — gero pergalę prieš pikta, pergalę, pasiekiamą didvyriška kova, ištikimybe ir atkaklumu. Šalia rusų liaudies dainų šioje operoje Glinka panaudojo ir ukrainiečių, suomių, totorių, Kaukazo tautų muzikos melodijas.

Šios M. I. Glinkos operos padėjo rusų klasikinės operos kertinius akmenis. Nuo šių operų eina kelias į genialiąsias rusų tautos muzikų Dargomyžskio, Musorgskio, Borodino, Čaikovskio, Rimskio-Korsakovo operas, nuo jų eina kelias į dabartinę mūsų tarybinę muziką.

Išraiškinga melodija, nuostabiu jausmo gilumu, meistrišku sugebėjimu perteikti muzi-

kine kalba poezijos kūrinin pobūdį ir stilių pasižymi Glinkos gausūs romansai, ypač jo romansai Puškino kūrybos tekstais. Puškino poezija rado jautriausią ir tobuliausią atspindį Glinkos muzikoje.

M. I. Glinkos plunksnai priklauso ir pirmieji rusų simfoninės muzikos kūriniai.

Nuodijanti patvaldinės Rusijos valdančiųjų sluoksnių atmosfera neleido genialiajam kompozitoriui kurti visu balsu.

Sukako 150 metų nuo genialiojo rusų kompozitoriaus, rusų nacionalinės muzikos pradininko M. I. Glinkos gimimo. Seniai prasme-go carizmo ir baudžiavos laikai. Glinkos muzika — operos, romansai, orkestrinės pjesės, kameriniai kūriniai — ir šiandien tebėra jauna, gyva ir patraukli. Jo kūryba tik naujosios santvarkos metais pasidarė prieinama plačiausioms darbo žmonių masėms, tapo jų nuosavybe. Iš Glinkos mokėsi ir mokosi ištiesios kompozitorių kartos — jo demokratiniai-realistiniai muzikinės kūrybos principai buvo kelrodžiu vystantis rusų muzikinei klasikai, iš kurios išaugo ir tarybinė muzika.

Iš Glinkos mokėsi ir pirmieji lietuvių kompozitoriai. Rusų klasikų pavyzdžiu dar Č. Sasnauskas pradėjo ieškoti lietuviškos liaudinės harmonijos kelių. Išplėsdamas savo kūryboje lietuvių liaudies dainas, jis dažnai naudojosi Glinkos veriacijų principais.

Lietuvių kompozitorius-demokratas M. Petrauskas, kurdamas pirmąsias lietuviškas operas, sekė Glinkos pėdomis. Tai aiškiai matyti iš jo siužetų operomis ir stengimosi kurti liaudies dainų melodijomis paremtą visiems artimą ir suprantamą muziką. M. Petrauskas primygtinai siūlė pastatyti Kauno operos scenoje "Ivaną Susaniną", vadindamas ją "puikia, melodinga ir labai turininga mums draugiškos rusų tautos muzika". Tačiau buržuazijai valdant į demokratines, realistines did-

žiojo rusų kompozitoriaus tradicijas buvo žiūrėta nepalankiai.

Glinkos kūrybos principų laikėsi harmonizuodami lietuvių liaudies dainas, o taip pat ir originalioje kūryboje kompozitoriai St. Šimkus, J. Tallat-Kelpša, J. Gruodis ir kt. Jų tvirtai laikosi ir jaunoji lietuvių kompozitorių karta.

Šiandien, kada menas priklauso liaudžiai, įvyko Glinkos svajonė — jo kūriniai paplito liaudyje, jo muziką pamėgo plačiausios darbo žmonių masės.

Laiškas

Kaip tolimos jaunystės skambų aidą,
Kaip sapną iš gražiausiųjų sapnų,
Atsimenu dažnai aš jūsų veidą
Ir pasitikt prie durų jus einu.

Atidarau, įsiverčia tik vėjas
Ir tolima armonikos rauda,—
Žinau, kad jūs nebuvote atėjęs,
Tikiu, kad dar ateisite kada.

Atsimenat, visaip kalbėjo žmonės . . .
Jiems neužginsi, laiko turi daug.
O aš tikrovėj gražiąją svajonę
Šiandieną trokštu atgaivint, prišaukt.

Ir aš žinau, ką veikiat, kur gyvenat,
Kad neužgijus dar kovų žaizda,
Ir aš mąstau: argi svajonės mano
Jus nepasiekia toliais niekada,

Ar nepasako, kad pasauly niekas
Jūs nemylėjo taip, kaip aš myliu?—
Tegul ta meilė taip ir pasilieka
Tik nuoširdžios draugystės žiedeliu.

Bet aš mąstau, kad prasivers dar durys,
Bet aš matau, kad jus sutikt einu . . . —
Tam, kurs svajonių žemėje neturi,
Gyvent sunku, kaip paukščiui be sparnų.

V. Valsiūnienė

TARYBŲ LIETUVOS RAŠYTOJŲ PROBLEMAS

A. GRICIUS

Vilniaus Tiesoje 1954 metų rugp. 20 d.) senas Lietuvos kultūrininkas ir rašytojas A. Gricius paberia nemažai įdomių minčių apie Tarybų Lietuvos rašytojų problemas ir siekimus. Ypatingo dėmesio jis kreipia į labai seną klaidingą prietarą, jog grožinės literatūros kūrėjas (apysakų, novelių, romanų rašytojas) pakenktų savo talentui ir save pažemintų bendradarbiaudamas periodinei spaudai. Šį prietarą jis pliekia be jokio pasigailėjimo. Jo išvada: Kiekvienas žymiausias rašytojas yra taip pat buvęs laikraščių bei žurnalų bendradarbiu. Rašymas straipsnių, įspūdžių, atsiminimų, vaizdų iš kasdieninio gyvenimo ne tik kad nekenkia rašytojo talentui, bet jam padeda praplėsti ir pagilinti supratimą tikrovės, suveda jį su tikraisiais žmonėmis ir atidaro jam neišsemiamą šaltinį jo kūrybai. Tikime, jog bus ne pro šalį ir šviesos skaitytojams susipažinti su A. Griciaus pastabomis.— Red.

RAŠYTOJO GYVENIMAS

Rašytojams tenka girdėti nemaža priekaištų, kad jie per silpnai pažįsta gyvenimą ir dėl to savo kūryboje negiliai, o kartu ir iškreiptai jį pavaizduoja.

Rašytojo kūrybos šaltinis yra gyvenimas, jo sudėtingi procesai, žmonės, kurie tą gyvenimą kuria ir kelia. Nutolęs nuo to šaltinio, rašytojas tampa kaip medis apnuogintomis šakomis: ne visu keru, o tik kai kuriomis šaknelėmis įkibęs į žemę, jis tegauna tik tiek syvų, kad galėtų šiaip taip vegetuoti. Bergzdžios viltys, kad toks medis būtų vešlus ir vaisingas.

Kyla klausimas: kaip gi rašytojas, pats dalyvaudamas gyvenime, susitikdamas su žmonėmis, gali jo nepažinti?

Pro vagono langą mes matome toli ir plačiai. Iš lėktuvo dar geriau: matome pasikeitusį savo krašto žemėvaizdį, vietoje išbarstytų plaštakos didumo sklypelių matome pla-

čiausius pasėlių masyvus, dideles gyvulių bandas, statomus kolūkinius pastatus, kylančias naujas pramonės įmones, augančius miestus ir daugybę visokių naujenybių ir gėrybių.

Praskridę lėktuvu Tarybų Lietuvą nuo Vilniaus iki Klaipėdos ir nuo Kybartų iki Zarasų, žinoma, pralobtume naujų vaizdų, gyvų įspūdžių ir, pasitelkę savo kūrybinę vaizduotę, mes jau galime pasidaryti spekuliatyvinių išvadų ir parašyti poemą, apysaką, romaną, pjesę.

Bet kur gi žmogus, lemiamas kuriamojo gyvenimo faktorius? Iš lėktuvo mes matėme ir žmones. Bet tik pakaušius, ir nė vieno veido. Be žmogaus negali būti nei apysakos, nei romano, nei pjesės.

Žmonių taip pat turime. Jie yra užsilikę mūsų atminties sandėliuose iš stebėjimų praeityje. Einame į tą sandėlį, pasidairome lentynose, pasirenkame labiausiai tinkamą šiam atvejui personažą, nupučiame dulkes, pagrimuojame, užvelkame šios dienos drabužį, į jo lūpas dedame žodžius, kurie, mūsų manymu, turėtų skambėti dabartimi — ir prašome, skaitytojau, šios dienos žmogų.

Bet skaitytojas greit pastebi tą maskaradą.

DABARTINIO ŽMOGAUS PAŽINIMAS

Negalima pažinti mūsų dabartinio, tarybinio gyvenimo, nepažinus dabartinio žmogaus ir jo plataus, įvairaus, sudėtingo, net prieštaringo pasaulio. O žmogų tegalima pažinti tik neišskiriamai stovint greta jo, suinteresuotai dalyvaujant visuose jo sumanymuose, darbuose, svajonėse ir viltyse, — pasak žinomą patarlę, valgant su žmogum tuos tris pūdus druskos, kurių nesuvalgius žmogaus nepažinsi.

Vienas iš tikriausių ir efektyviausių būdų pažinti gyvenimą ir jo kūrėją žmogų — tai sistemingas darbas spaudoje. Mūsų rašytojai dar per mažai teparašo periodikai apybraižų, publicistikos straipsnių, feljetonų, vaizdelių kolūkių valstiečių ir įmonių darbininkų darbo ir gyvenimo temomis.

Yra puiki, M. Gorkio apibrėžimu, "kovin-

giausia literatūros forma” — apybraiža, kuri kaip tik ir padeda rašytojams užmegzti ir palaikyti nuolatinis gyvus kūrybinius saitus su žmogumi ir gyvenimu.

Apybraižos tema dar labai mažai tepalies-ta mūsų rašytojų ir nerašytojų pasisakymuose.

Apie apybraižą yra vertingų minčių B. Galino straipsnyje “Pagauti gyvenimą”, atspausdintame “Literaturnaja gazieta” Nr. 96. Straipsnyje dar kartą priminta M. Gorkio, M. Prišvino, P. Pavlenkos ir kitų pažiūros į apybraižą, kaip literatūrinę formą ir jos vaidmenį tiek kuriamajam gyvenimui, tiek ir paties autoriaus stebėjimų ratui ir įspūdžių bagažui plėsti.

Mūsų laikraščiai ir žurnalai yra atspausdinę A. Venclovos, T. Tilvyčio, J. Dovydaičio, J. Avyžiaus, V. Mozūriūno ir kitų senesniųjų ir jaunesniųjų rašytojų apybraižas, sukėlusias teigiamų atgarsių skaitytojų tarpe ir davusias naudos iškeltajam reikalui.

Pasirodo apybraižų rinkiniai, kykla rašytojų domėjimasis šiuo kovingu žanru, kuriuo puikius pavyzdžius paliko P. Cvirka ir kurio tradicijas mes turime tęsti.

RAŠYTOJŲ APSILEIDIMAS

Vis dėlto, reikia pasakyti, kad rašytojai dar retokai su apybraižomis spaudoje tepesirodo. Antra — ypač reikia gailėtis, kad kai kurie kiti rašytojai ir poetai, senesnieji ir jaunesnieji, apybraižų nerašo. Teko net girdėti, kad kai kurie rašytojai laiko apybraižą lyg kokia antros rūšies literatūra.

M. Gorkis vertina apybraižą, kaip labiausiai vykusią gyvenimo pažinimo formą. Jis pasakė: “Yra žinoma, kad daugumas stambių menininkų ėmėsi apybraižos, kai jų, kaip žodžio meistrų, autoritetas skaitytojų ir kritikos buvo pripažintas”.

M. Prišvinas sako: “Išsaugoti ir išlaikyti talentą galima pažinimu... Mene, pavyzdžiui, nedomina beletristika, o domina apybraiža dėl to, kad ji eina greta mokslo.”

Kai 1890 metais A. Čechovas ruošėsi keliauti į Sachaliną, daug kas gūžčiojo pečiais: ko jam, žinomam rašytojui, ten reikia?

Vienam tokiam gūžčiuotojui A. Čechovas tada paaiškino: “Prieš kokius 25—30 metų mūsų šaliai, rusų žmonės, tyrinėdami Sachali-

ną atliko tokius žygdarbius, už kuriuos galima dievinti žmogų, o mums to nereikia, mes nežinome, kas tie žmonės, ir tik sėdime keturiose sienose, skųsdamiesi, kad dievas sutvėrė nevykusį žmogų”.

A. Čechovas nepabūgo sunkiausios tada kelionės arkliais kelis tūkstančius kilometrų — geležinkelio nuo Uralo iki Ramiojo vandenyno tada dar nebuvo — pagyventi tada neįjaukiame Sachaline daugiau nei tris mėnesius, kad galėtų, iš vienos pusės, aprašyti darbus žmonių, kurie verti dievinimo, iš antros — reiškinius, kurie turi būti pasmerkti ir pašalinti iš gyvenimo.

ABIPUSISKA NAUDA

Kasdien, kas valandą mūsų įmonėse, mūsų kolūkiuose kuriamas didelis, naujas, niekur nebūtas gyvenimas, ir jį didvyriškai kuriantieji žmonės verti didžiausio, jautriausio rašytojų dėmesio, jų paramos ir pagalbos.

Nereikėtų manyti, kad tik rašytojai jiems, tiems žmonėms, reikalingi, kad rašytojai suteiks jiems didelę laimę, pavaizduodami juos savo kūrinuose. Rašytojas nėra pats sau žmogus, jis yra bendrininkas, talkininkas tame pačiame milžiniškame bendrame darbe, kurį dirba ir metalo liejikas, ir kolūkietis.

Metalo liejimas ir duonos gaminimas nėra lengvi darbai, teverti paviršutiniško dėmesio. Nei kolūkietis, nei metalo liejikas nesiekia, kad rašytojai ar menininkai teiktųsi jį pavaizduoti savo kūryboje it kokį šventąjį. Jie laukia talkos, pagalbos jų sunkiuose darbuose — tokios pagalbos, kurią gali ir turi suteikti menas.

O kad ta rašytojų talka pasiektų savo tikslą, būtina tiksliai žinoti, kokia pagalba reikalinga, kuriam gyvenimo barui ji teiktina ir kaip teiktina.

Šiuo atžvilgiu gali orientuotis tik sistemin-gas darbas spaudai, kuris rašytoją suveda akis į akį su tikrove, su gyvais žmonėmis kolūkiniuose, pramonės įmonių, mokslo darbuose ir gyvenime.

LAIKRAŠTINĖS MEDŽIAGOS RINKIMAS

Kiekvienas, rinkęs medžiagą rašyti laikraščiai, konkrečiai patyrė, kad tas darbas sukonzentruoja daug aktingesnį rašytojo dėmesį ir įžvalgumą į medžiagą, paskatina giliau bria-

tis į teigiamų ir neigiamų reiškinių esmę ir šaknis, ieškoti blogumų ir privalumų priežasčių ir priemonių neigiamybėms šalinti, prisirankioti tokių detalių, kurių rašytojas, aplamai lankydamas įmonę ar kolūkį, ar laboratoriją, gali ir nepastebėti, bet be kurių nė vienas rašytojas negali sakytis pažįstas dabartinį žmogų ir gyvenimą, negali ir sukurti pilnaverčio, jaudinančio ir įtikinančio meninio paveikslo.

Rinkdamas medžiagą meninei apybraižai, rašytojas kartu eina ir vertingą mokyklą. Ne samprotavimais prie rašomojo stalo, o iš gyvų akivaizdžių pavyzdžių mato ateities gyvenimo diegus, jų visaapimantį veržlumą ir nenugalimumą, kaip nenugalimas ir neužgesinamas yra žmonių troškimas susikurti laimingą, laisvą, šviesų gyvenimą. Tai matydamas rašytojas tegali tapti tuo žodžio meistru, kuris, M. Kalinino apibrėžimu, "ieško realių kelių, šios dienos kelių, kaip su mažiausiais skausmais ir aukomis apeiti kliūtis, stovinčias prieš praktikinės veiklos darbuotojus".

PASINAUDOJIMAS SURINKTA MEDŽIAGA

Rašydamas spaudai apybraižą, rašytojas nesunaudoja ir negali sunaudoti jai viso to derliaus, kurį surenka pažindamas žmogų su jo dvasiniu pasauliu, jo šiandieninius darbus ir ateities svajones. Didžiausia to derliaus dalis lieka rašytojui kaip vertingiausia pažintinė medžiaga, žadinanti jo kūrybinę mintį, praturtinanti vaizduotę. Ji, toji medžiaga, ilgai reikšis reikiama is atvejais ir padės rašytojui daryti pilnaverčius, plačius apibendrinius, kurie daro literatūrą ideališkai ir meniškai pilnakrauję, gyvybingą ir ilgaamžę.

Rašytojui apybraiža gali būti tartum paruošiamoji stadija, it kokia pakopa žengiant prie didesnės formos literatūrinio veikalo — apysakos, apsakymo, poemos, romano, pjesės — sukūrimo.

Apybraižos žanras turi tradicijas lietuvių tarybinėje literatūroje. Mums, rašytojams, mūsų veikloje turi visuomet šviesti rašytojū Petro Cvirkos pavyzdys, kuris savo kūrybą glaudžiai siejo su dalyvavimu spaudoje. Kovinga apybraiža ir aistringas publicistinis straipsnis — rašytojo kasdieninis reikalas. Tai aiškiai mums rodo ištisa eilė žymių rusų

ir kitų brolišku tautų rašytojų, kurie, aktyviai bendradarbiaudami spaudoje, yra sukūrę daug vertingų, pamokinančių apybraižų, gyvai atsiliepiančių į partijos ir vyriausybės iškeltus uždavinius visai tarybinei liaudžiai.

KOVOJE UŽ NAUJĄ GYVENIMĄ

Jei kolūkietis pamato, kad rašytojas atvyko į kolūkį kaip jo nuoširdus draugas ir pagalbininkas, kad rašytojui jo sielvartas taip pat skaudus ir jo džiaugsmas taip pat džiugus kaip ir jam pačiam — jis su didžiausiu pasitenkinimu sutiks rašytoją.

O į kolūkius rašytojams važiuoti reikia. Sielotis kolūkių sielvartais ir džiaugtis jų džiaugsmais — reikia. Puoselėti kolūkiuose gerus daigus ir be jokio pasigailėjimo rauti dar užsilikusias piktžoles, remti ir kelti vertus žmones, o triuškinėti žalotojus ir kenkėjus, vis tiek kokiomis iškabomis prisidengusius, — būtiniausia!

Respublikoje vyksta milžiniška kūryba ir kova už naują gyvenimą. Toje kovoje tarybiniai rašytojai turi dalyvauti visomis savo išgalėmis, visu savo talentu ir visur, kur tik jų plunksna reikalinga ir naudinga. Spauda tos plunksnos labai laukia ir turi sulaukti.

SKRUZDĖS—SODŲ GYNĖJOS

Kinijos mokslininkai-etimologai šiuo metu atlieka įdomius bandymus, siekdami panaudoti vabzdžius kovai su vabzdžiais—sodų ir vynuogių kenkėjais.

Ypatingai mokslininkų dėmesį patraukė plėšriosios skruzdės, kurias buvo panaudoję citruso medžių apsaugai vienos provincijos gyventojai. Skruzdės sunaikindavo vikšrus, medžių blakes ir grambuolius. Kad skruzdės negalėtų nusileisti nuo medžių, kamienai aptepami specialiu tepalu. Atskirų medžių vainikai sujungiami tarp savęs virvėmis ir bambukinėmis lazdomis, kad skruzdės galėtų šliaužioti po visus sodo medžius.

Plėšriosios skruzdės šiuo metu naudojamos jau visoje eilėje rajonų. Praktika parodė, kad skruzdės — daug pigesnė ir efektyvesnė citrinmedžių apsaugos priemonė negu nuodingi chemikalai.

Mityba jaunystėje ir motinystėje

Daktarė Icie G. Macy, buvusi Michigan Vaikams Fondo tyrinėjimų laboratorijos direktorė, taipgi patarėja Merrill-Palmer mokyklai, Detroite, National Dairy Council leidžiamame lapelyje "Nutrition News" pateikia įdomių davinijų, dėl ko balansuotas maistas už vis svarbiau mergaitėms ir moterims. Ji rašo:

Mokslinės mitybos galutiniu sėkmiu yra suteikti moterims tokį mitybos lygį, kuris leistų gimdyti kūdikius su pilnutina galimybe jiems išsivystyti ir išsilaikyti geriausioje fizinėje padėtyje visą amžių.

Kai kūnas turi atlikti padidintą fiziologinę atgimimo veikmę, arba augti ar sirgti, mitybinė kokybė ir kiekybė turi specialį reikšmingumą. Per daug jaunų žmonių, ypačiai mergaičių, rodo pažymius blogų mitybinių papročių. Tas faktas, kad nėštumas jaunos moterims gali būti užkraunamas ant dar tebeaugančio kūno, jau sukliudyto dėl praeityje buvusios nepakankamos mitybos, turėtų apeiti visiems susidomėjusiems žmogaus gerove.

MAISTAS IR NĖŠTUMAS

Žinojimas, kad mitybinės ligos gali būti chroniškomis ar aštriomis ir jų pasireiškimas staigus arba laipsniškas, pabrėžia svarbą nuolat suteikimo asmenims pakankamo kiekio visų mitybinių reikmenų, atitinkamomis proporcijomis, po tinkama medikališka priežiūra. Ypačiai tas tiesa visu moterų vaisinguoju gyvenimu, nes tyrinėtojai įspėja, kad nesveikatingumo problemos gali kilti vėliau gyvenime pasėkoje žalingų metabolistinių sutrikimų nėštumo metu.

Tyrėjai kūdikių augimo užakcentuoja svarbą tinkamo maisto formavimosi laikotarpiu. Tas faktas, kad gimstantis kūdikis mitybiniu požiūriu jau yra devynerių mėnesių senumo, yra pakankamu parodymu, kad specialus dėmesys turi būti kreipiamas moters dietai kūdikio formavimosi laiku. Nėštumas pristato daug painių problemų dėl to, kad užsimezgęs organizmas gyvena bendrai su motina ir priklauso nuo jos kūno saviems

maž-daug nepriklausomiems fiziologiniams procesams.

JAUNIMO MITYBINIAI PAPROČIAI

Vėliausioji tendencija anksti vestis ir gimdyti, taipgi daugėjantieji gimdymai duoda naują reikšmę jaunimo mitybiniam papročiam. Nors jaunuolystė yra sveikiausias gyvenimo metas, su mažiausia ligų, vienok ankstyba motinystė įnešė į šeimos gyvenimą problemų, su didesne proporcija jaunuolių amžiaus merginose.

Metropolitan gyvybės apdraudų kompanijos neseniai išleistas raportas rodo, jog apie trečdalis mūsų nuotakų ir apie ketvirtadalis gimdančių pirmąjį kūdikį yra jaunesnės 20 metų. Veik 6 procentai mirimų tarp 18 ir 19 metų amžiaus apdraustųjų merginų įvyko dėl nėštumo ir gimdymo.

Vienas kitam perduodamieji ryšiai randasi tarp gemalo užuomazgos, kūdikio, augančios mergaitės ir motinos. Gimdyvio amžiaus moteris tebesinėšioja paveldėjimo ir aplinkos įtakas. Pasėkos dijetinių eksesų ar trūkumų, pažeidimai ar ligos, buvusios kožnu pirmesniuoju gyvenimo laiku pernešamos į sekamąjį. Besitęsiančios pasėkos tuo būdu riboja galimybę išsivystyti ir keičia metabolistinius poreikius sekamosse brendimo stadijose.

MAISTO POVEIKIS

Jeigu išsivysto nenormali padėtis dėl prailgusio nedamitimo, pagerinus dietą kūdikiai ir vaikai greit atsitaiso. Bet suaugusio kūnas atsparus tokiems mitybiniam atsteigimams, sugrįžimas į sveikatą ilgai sutrukdomas.

Po ilgo nedamitimo vienu ar kitu gyvenimo laikotarpiu pirm kūdikio gimdymo, tapusios nėščia motinos kūnas susitinka padidintą reikalą ne vien užuomazgą ir motinos kūną auginti, bet taip pat atpildyti dėl nedamitimo išsemtą rezervą.

Mergaitės keleriuose metuose tarp jos pačios vaikystės ir nėštumo svarbu yra išugdyti mitybinį rezervą išvengimui nedatkliaus ateinančiame nėštume.